

Kirkon tulevaisuus: tilannekuvien hahmottamista

Kimmo Ketola

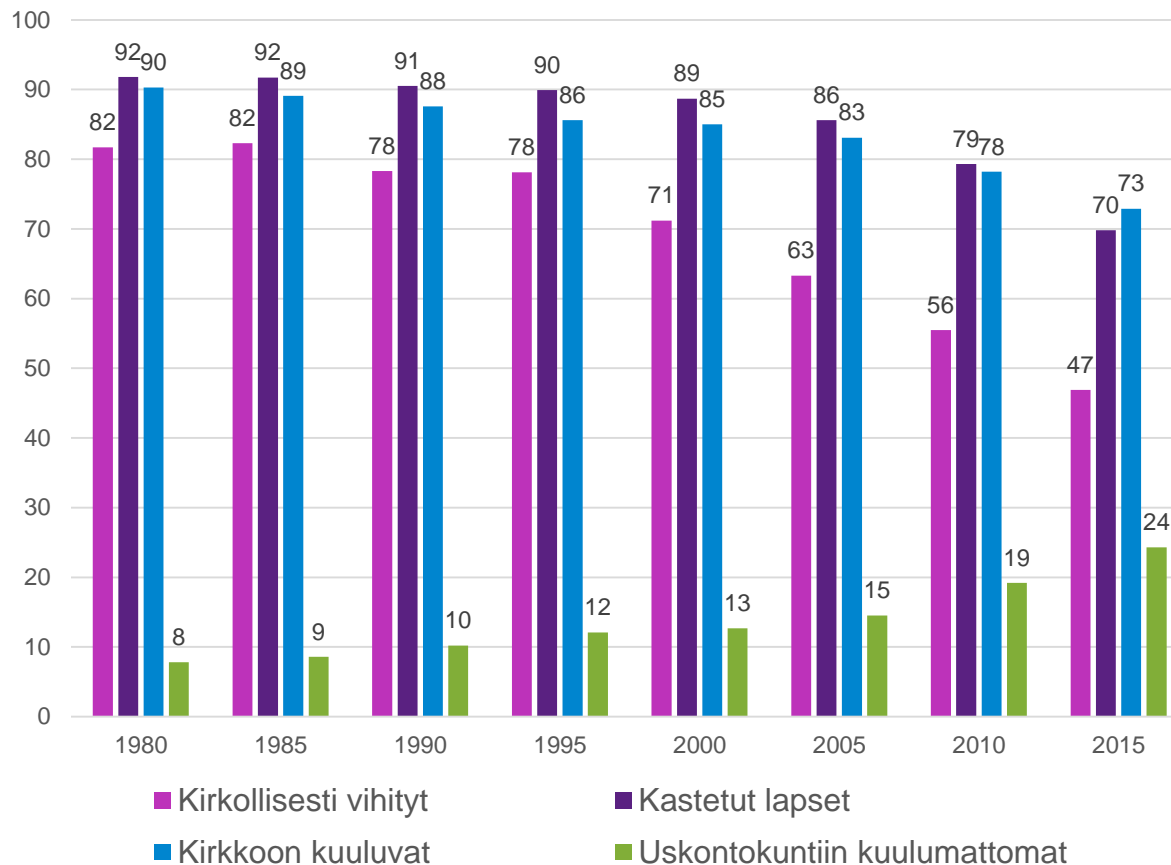

Viisi tilannekuvaa

1. Laskevat käyrät – mitä niistä voidaan päätellä?
2. Yhteiskunnallinen muutos kiihtyy – millaisessa maailmassa elämme tänään?
3. Vertaisyhteisöllisyys haastaa instituutiot – mitä se merkitsee kirkon kannalta?
4. Kirkon yhteiskunnallinen asema – miltä asia näyttää isossa, kansainvälisessä perspektiivissä?
5. Nykyajan luterilaisuus – arvot ja imago, joiden varaan tulevaisuutta voidaan rakentaa?

Tilannekuva 1. Laskevat käyrät

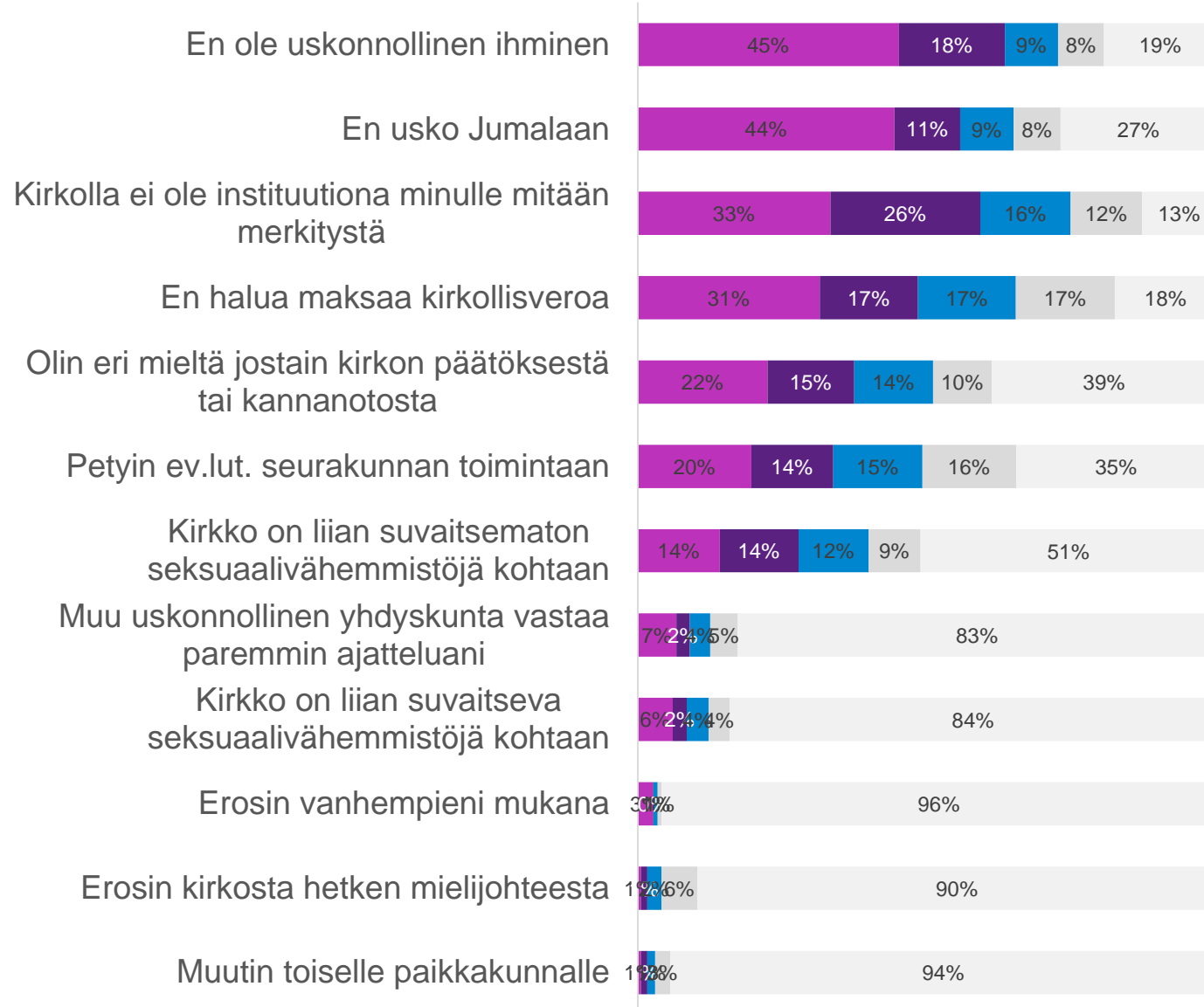

Jos nykyinen eroamis- ja liittymistähti jatkuu, vuoteen 2040 mennessä kirkkoon kuuluu alle 50 % ja kirkkoon kuulumattomien osuus ylittää kirkkoon kuuluvien osuuden.

Kirkosta eroamisen syyt

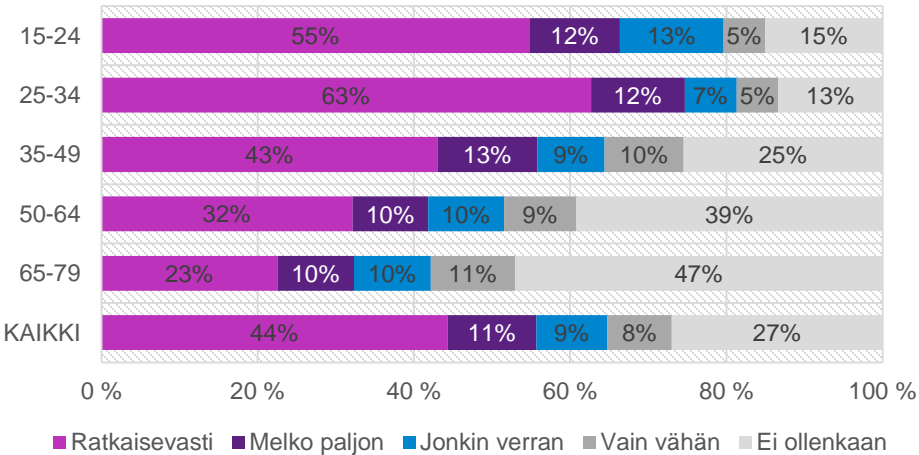
■ Ratkaisevasti ■ Melko paljon ■ Jonkin verran ■ Vain vähän ■ Ei ollenkaan

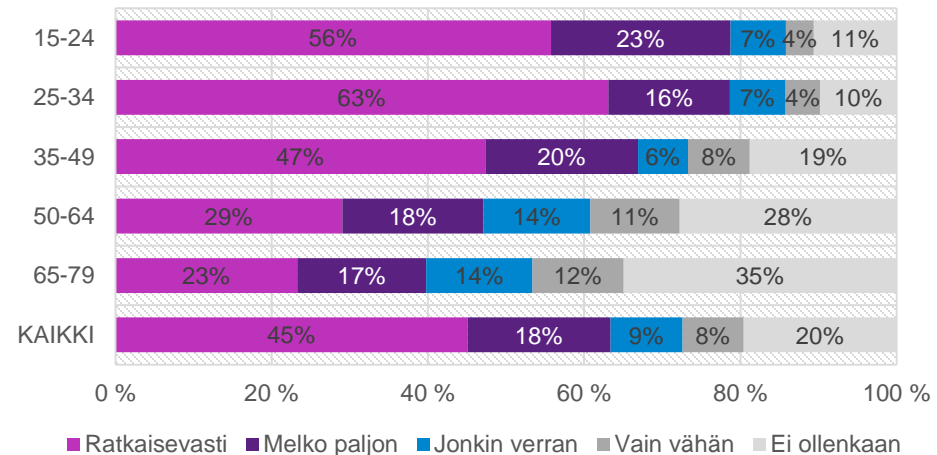

Kirkosta eroamisen syyt ikäryhmittäin

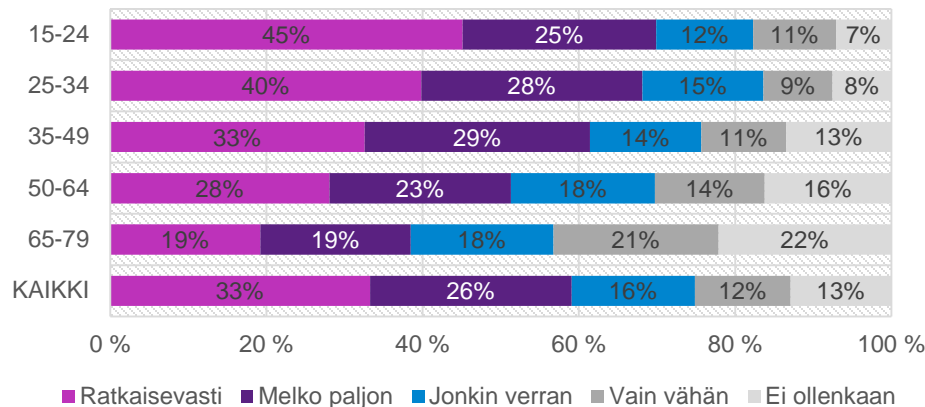
En usko Jumalaan

En ole uskonnollinen ihminen

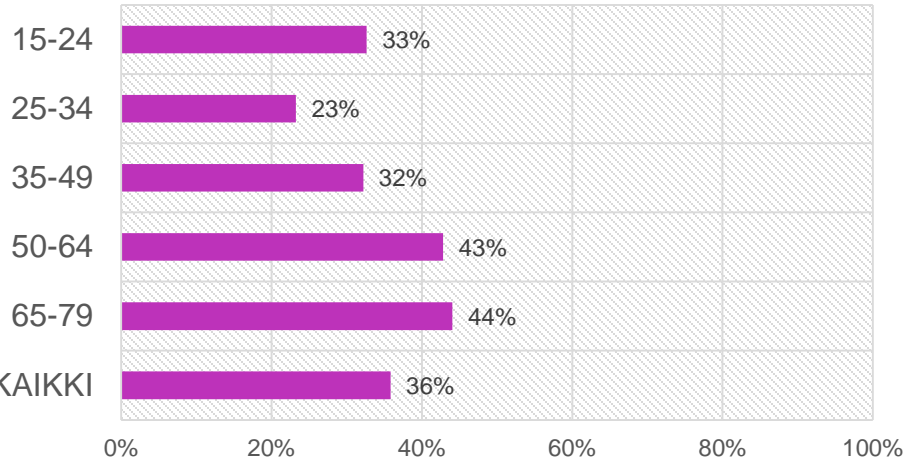
Kirkolla ei ole instituutiona minulle mitään merkitystä

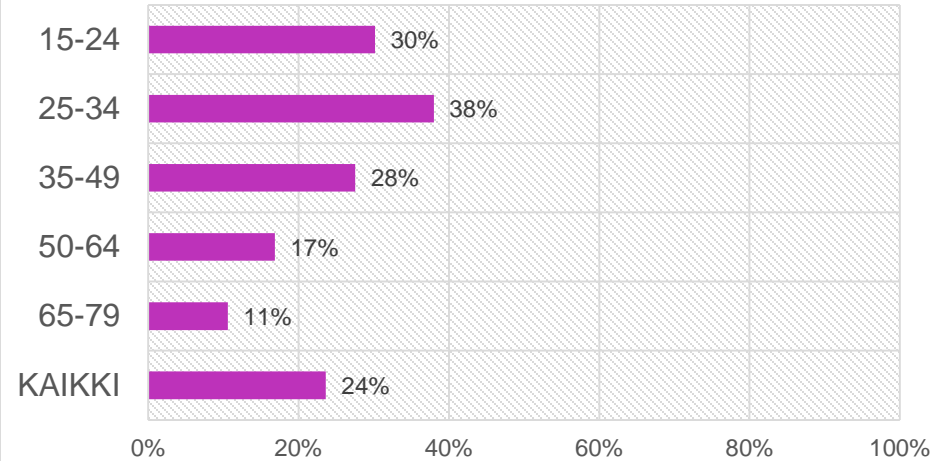

Uskonnollisten identiteettien muutos

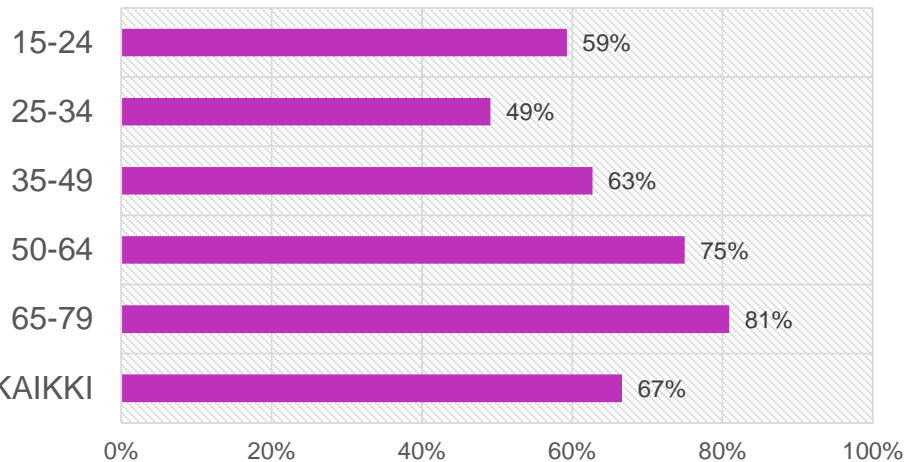
Uskonnollinen ihminen

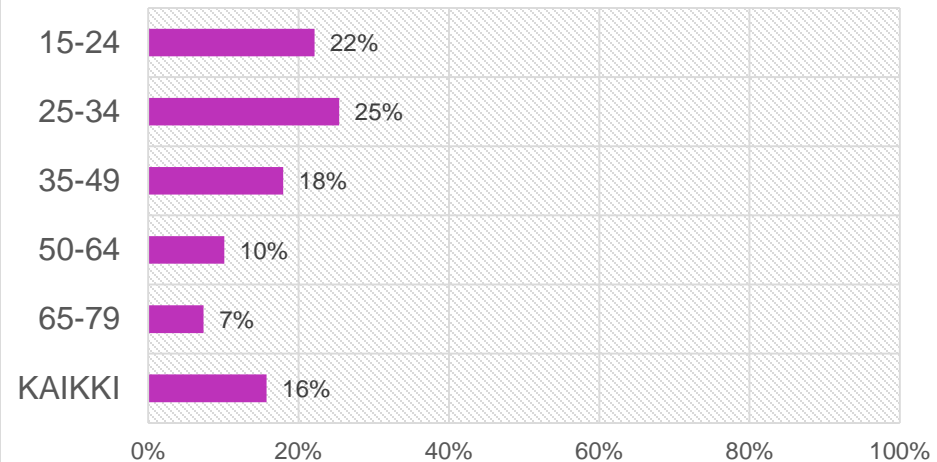
Uskonoton ihminen

Kristitty

Ateisti

Mitä luvuista voidaan päätellä?

- Kirkon jäsenkehityksen taustalla on lisääntyvässä määrin puhtaasti elämänkatsomukselliset kysymykset:
  1. Usko Jumalaan ja kristillisiin opetuksiin yhä keskeisempiä vedenjakajia jäsenyyden harkitsemisessa
  2. Kirkon rooli ja asema yhteiskunnassa on myös vahva tekijä, joka vaikuttaa kirkkosuhteeseen

Tilannekuva 2. Kiihtyvä yhteiskunnallinen muutos

- 2010-luvulla suomalaiset ovat kohdanneet monella tavalla muuttuneen maailman.
  - Talous ja eriarvoistuminen nousseet politiikan keskiöön
  - Pakolaisuuden lisääntyminen kaikkialla maailmassa
  - Uskonnollisen terrorismin lisääntyminen Euroopassa
  - Oikeistopopulististen puolueiden nousu Länsi-Euroopassa
  - Vihapuhe, rasismi ja monikulttuurisuus puhuttavat
  - Työelämän murros, digitalisaatio
  - Krimin valtaus sekä sen myötä kiristyneet suhteet Venäjän ja lännen välillä
- Muutokset yhteiskunnassa tapahtuvat yhä nopeammin ja voivat olla yhä ennakoimattomampia, mikä edellyttää organisaatioilta uudenlaista ketteryyttä ja joustavuutta.

Tulevaisuuskomitean tehtävä

- ”Valiokunta ... toivoi komitean visioivan kirkkoa, joka olisi nykyiseen verrattuna organisaatioltaan kevyempi, reagointikykyisempi ja joustavampi, ja jossa korostuisivat seurakuntalaisten osallisuus ja kirkon perustehtävien – evankeliumin julistamisen, sakramenttien jakamisen ja lähimmäisenrakkauden – tehokkaampi toteuttaminen muuttuvassa toimintaympäristössä.”
- Avaintekijät:
  - Keveys, reagointikyky, joustavuus, osallistavuus, tehokkuus

Komitean kolme peruslinjausta

1. Toimintakulttuurin muutos

”Näihin tavoitteisiin eivät pelkät rakenteelliset muutokset riitä, vaan tarvitaan perustavanlaatuisia uudistuksia myös ajattelumalleissa ja toimintakulttuurissa. Suurin yksittäinen tulevaisuuskomitean tavoitteleva uudistus on organisaatiolähtöisestä ja työntekijäkeskeisestä ajattelusta luopuminen.” (27)

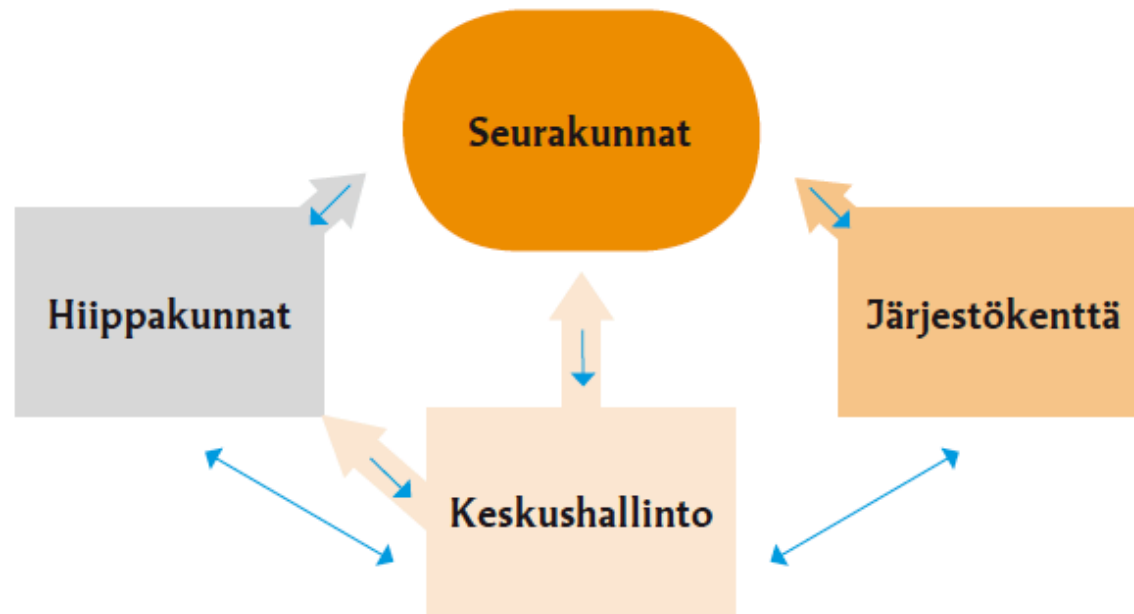
2. Verkostojen luominen

”Sekä organisaatorakenteesta että työaloista nousevaa siiloutumista on pyrittävä purkamaan rajat ylittävällä yhteistyöllä. Kiinteitä organisaatorakenteita tarvitaan yhä, mutta niiden rinnalle tulisi kehittää enemmän verkostomaisia rakenteita.” (29)

3. Työvoiman liikuteltavuus

”Yhteistyön vahvistamiseksi ja johtajuuden kehittämiseksi kirkon johtajille ja asiantuntijoille on avattava mahdollisuus työkiertoihin.”

Hierarkiasta modulaariseen rakenteeseen

Kuvio 3. Kirkon organisaation verkostomainen luonne.

”Komitea ei ole halunnut rakentaa linjaorganisaatiota, vaan se on lähtenyt liikkeelle organisaation eri osien roolien selkeyttämisestä ja itsenäisyyden vahvistamisesta sekä keskinäisten alistussäännösten purkamisesta.”

Tilannekuva 3. Vertaisyhteisöllisyys haastaa instituutiot

- Osallisuuden vahvistaminen:
”Näiden haasteiden vuoksi on panostettava jumalanpalvelusyhteisöjen kehittämiseen sekä pohdittava vakavasti henkilöseurakuntien perustamisen sallimista.”
- Tutkimukset kertovat, että spontaanit, epämuodolliset ja verkostomaiset yhteisöt yhä tärkeämmässä roolissa ihmisten elämässä.
- Kirkon kannalta kohtalonkysymys, pystyykö se rakentamaan ja tukemaan spontaaneja vertaisyhteisöjä, joihin vapaita valintoja tekevät yksilöt voivat luontevasti kiinnittyä.

Tilannekuva 4. Kirkon yhteiskunnallinen asema

- Tulevaisuuskomitea:
  - Kirkko on organisaationa hybridi: se on julkishallinnollinen organisaatio, se on osa kansalaisyhteiskunnan kenttää, ja siinä on myös yksityisen palveluntarjoajan piirteitä.
  - ”Kirkon haasteena on irrottautua virastomielikuvasta uudistamalla toimintaansa ja viestintäänsä.”

- *”Kansalaisjärjestöt – niin voimakkaat globaalit toimijat kuin lukemattomat paikalliset verkostot – ovat nousseet maailman vahvimpien taloudellisten vaikuttajien joukkoon. Niiden kautta kanavoituu myös sellaista ideologista toimintaa, joka ei löydä vastakaikua poliittisista liikkeistä. Seurakuntien on tärkeää pysyä mukana tässä kehityksessä; yhtäältä vahvistaa yhteistyötä järjestökentän kanssa ja toisaalta vankistaa omassa toiminnassaan kansalaisjärjestöjen myönteisiä piirteitä ja toimintamalleja.”*

Uskonnon yhteiskunnallinen merkitys maailmalla on kasvamassa

- Kaksi maailmanlaajuista trendiä:
  1. Yhä useammat uskonnolliset toimijat ovat omaksuneet yhteiskunnallisesti aktiivisen poliittisen teologian. Ne opettavat, että yhteiskunnan muuttaminen on uskonnollinen kutsumus.
  2. Uskonnollisten toimijoiden itsenäisyys ja riippumattomuus suhteessa valtiovaltaan on lisääntynyt. Uskonnollisten yhteisöjen vapaus ja liikkumatila yhteiskunnassa on kasvanut.
    - Yhdessä nämä tekijät tarkoittavat sitä, että uskonnon yhteiskunnallinen vaikutusvalta tulee kasvamaan.
    - Kehitys näkyy heikoimmin läntisessä Euroopassa.

Millaista on nykyajan luterilaisuus?

- arvot ja imago, joiden varaan tulevaisuutta voidaan rakentaa

1. Työ nähdään kutsumuksena ja palvelutehtävänä

- Protestanttisella työetiikalla on usein negatiivinen kaiku
- Käsitys perustuu Max Weberin klassikotutkimuksen virheelliseen tulkintaan, jossa korostuu työssä menestymisen merkitys
- Luterilaisessa työn etiikassa sen sijaan korostuu työ palvelutehtävänä: työn arvo perustuu siihen hyvään, jonka se toisille tuottaa.
  - ”Luterilainen työn ilo nousee siitä, että työn avulla voidaan laittaa hyvä kiertämään.” (Heinimäki & Jolkkonen: *Luterilaisuuden ABC: Synkkä ja harmaa sanakirja*)

1. Työ antaa minulle riittävän toimeentulon

2. Työ tuottaa minulle tyydytystä

3. Työssäni voin toteuttaa itseäni

4. Saan auttaa ja palvella työssäni muita...

5. Voin edetä urallani ja saada lisää...

6. Voin työtä tekemällä vaurastua

7. Työ on minulle kutsumustehtävä

8. Työ on minulle elämäntehtävä, jolle...

■ Täysin samaa mieltä ■ Osittain samaa mieltä

Työssä tärkeänä pidetyt asiat katsomuksiltaan luterilaisilla ja muilla suomalaisilla, % vastaajista. Gallup Ecclesiastica 2015, N=4247–4250.

2. Työ nähdään kutsumuksena ja palvelutehtävänä

2. Hengellisyyttä ilmaistaan musiikin kautta

- Luther arvosti musiikkia hengellisen ilmaisuuden välineenä
- Luterilaiset tunnetaan kaikkialla maailmassa rikkaasta virsilaulun perinteestä
- Nykyisinkin 64 % suomalaisista samaa mieltä väitteestä ”virsilauluperinnettä tulee vaalia”
- Joka neljäs kuuntelee hengellistä musiikkia useammin kuin kerran kuukaudessa
- Musiikillinen kokeilevuus ja vuorovaikutus maallisten musiikillisten kulttuurien kanssa kertovat elinvoimaisesta traditiosta tänäkin päivänä

3. Kasvatukseen ja koulutukseen panostetaan

- Luterilaisille on aina ollut tärkeää, että jokainen pääsee osalliseksi Jumalan Sanasta ja että kristillisestä uskosta voi tulla omakohtainen vakaumus
- Myös laajemmin koulutusta arvostetaan
- Yhä tänä päivänä merkittävä osa kirkon resursseista lasten ja nuorten parissa tehtävään työhön
- Luterilaiset vakaumukset näkyvät edelleen esimerkiksi suhtautumisessa koulujen uskonnonopetukseen

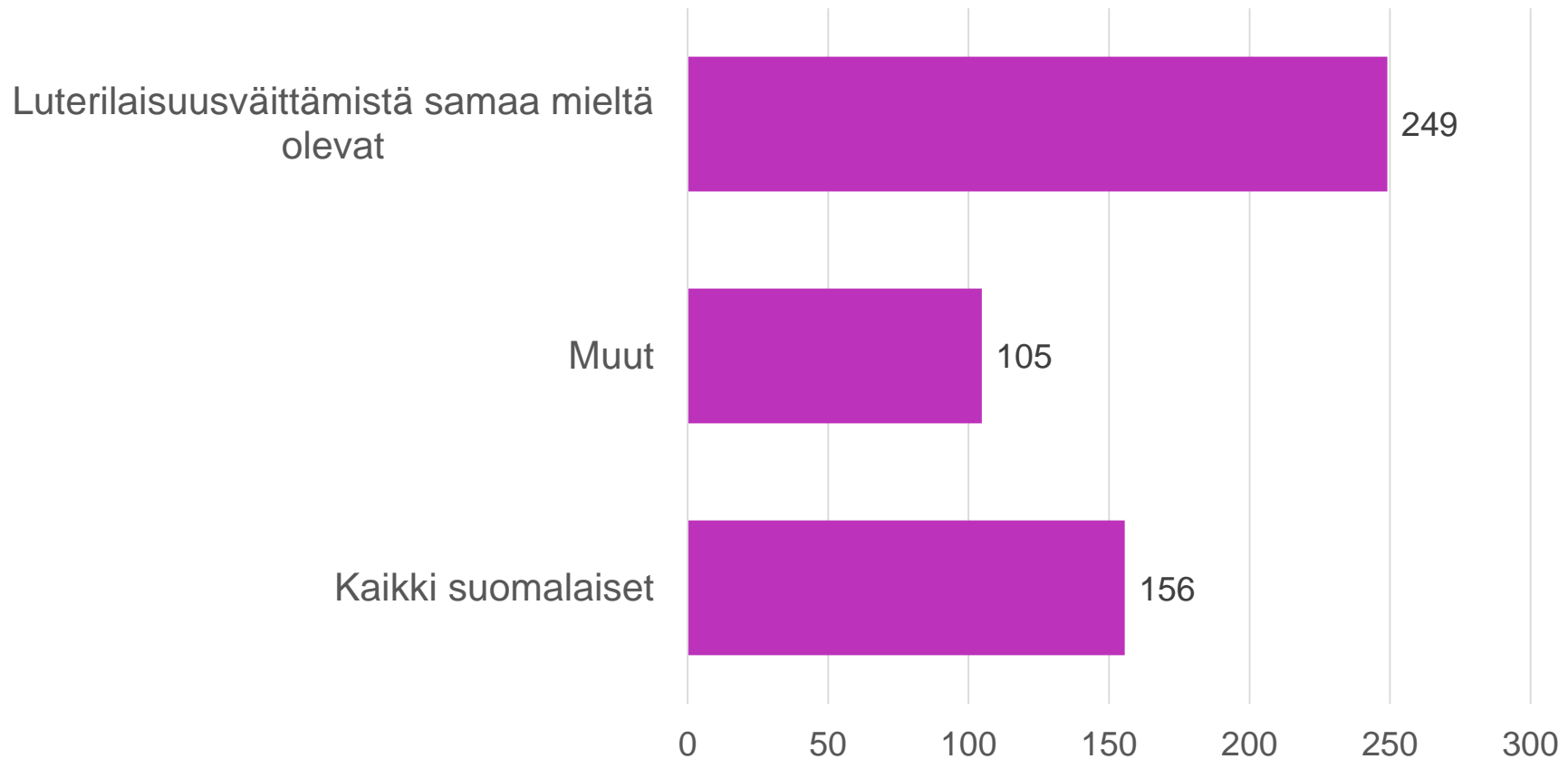

4. Heikompiosaisista huolehditaan

- Kristillinen usko on aina velvoittanut auttamaan
- Reformaatio mullisti köyhistä huolehtimisen tekemällä siitä yhteisen ja tämänpuoleisen, veroilla hoidettavan asian
- Auttamisen tärkeys näkyy edelleen: arvoiltaan luterilaiset pitivät auttamista paitsi kristillisenä, myös jokaisen kansalaisen velvollisuutena
- Arvoiltaan luterilaiset myös lahjoittivat hyväntekeväisyyteen merkittävästi enemmän kuin muut

”Arvioi paljonko annoit yhteensä viimeksi kuluneen vuoden aikana hyväntekeväisyyteen, kansainväliseen apuun, kolehtiin, yhteisvastuukeräykseen, kehitysyhteistyöhön, katastrofiapuun tms.?” (€) Sukupuoli, ikä, koulutus, tulotaso, asuinpaikka vakioitu

Eri tekijöiden merkitys avustustyöhön osallistumiselle, "Hyvin tärkeä" tai "Melko tärkeä" vastanneiden osuus %. Gallup Ecclesiastica 2015, N=4249.

Auttaminen on tärkeä arvo katsomukselta nruuterilaisille

■ Luterilaisuus-väittämistä samaa mieltä olevat ■ Muut ■ Kaikki

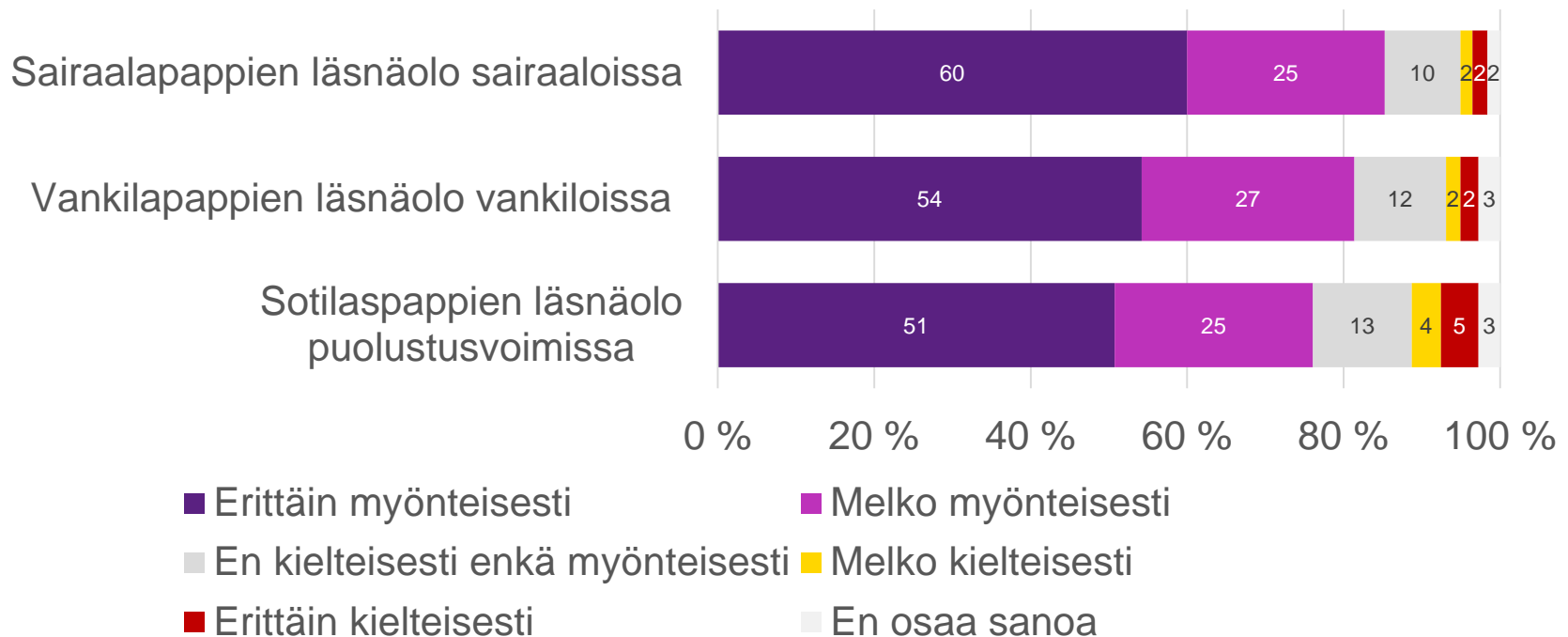
5. Yhteisen hyvän toteutumiseksi tehdään yhteistyötä yhteiskunnan instituutioiden kanssa

- Luterilaisessa ajattelussa kirkon ja valtion erilliset toimintapiirit ovat niiden tiiviin yhteistyön lähtökohta
- Kirkko on ollut vahvasti läsnä sairaaloissa, kouluissa, armeijassa ja vankiloissa
- Tämä yhteistyö saa yhä edelleen kaikilta suomalaisilta voimakkaan tuen: noin neljä viidestä suhtautuu myönteisesti

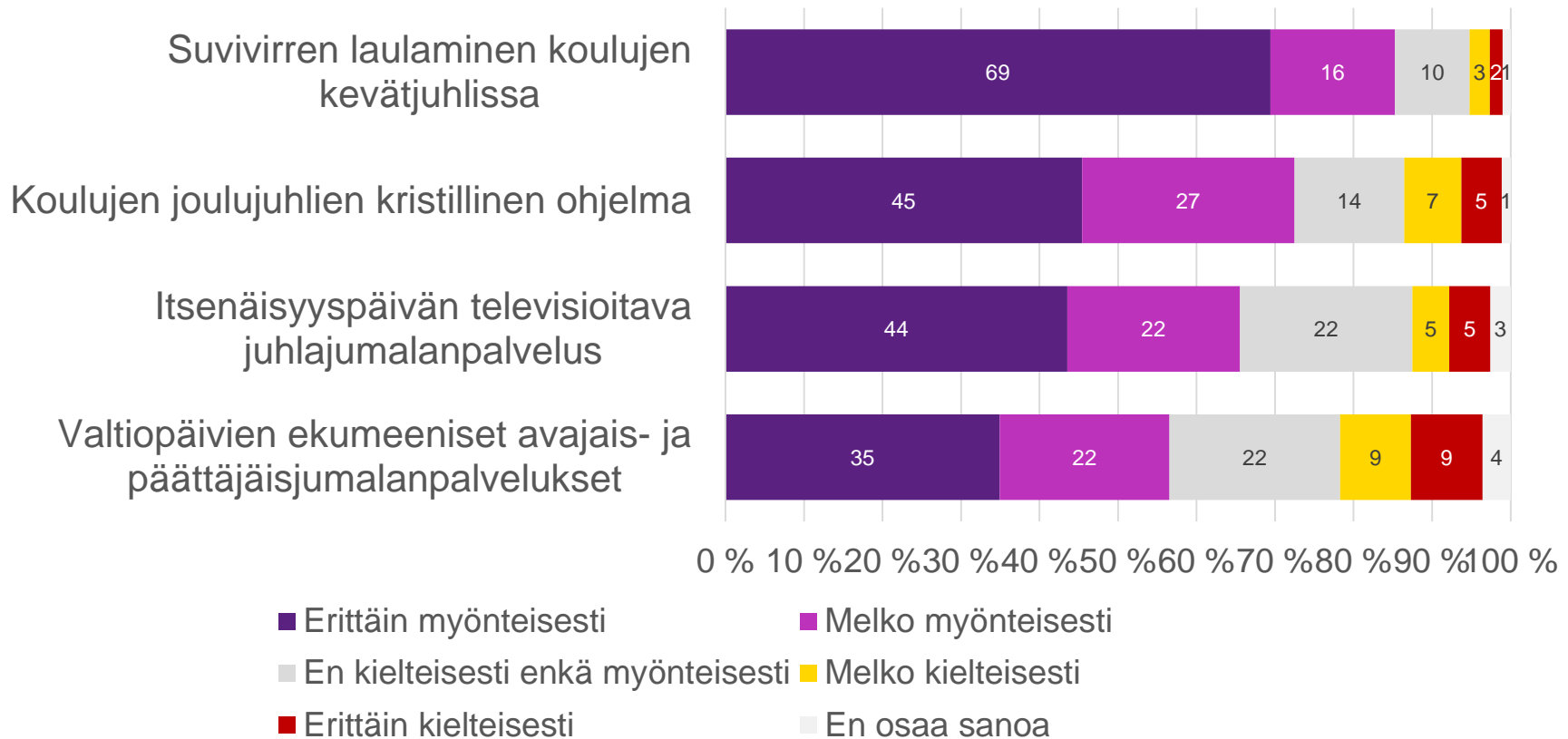

Kuvio 6.6. Suomalaisten suhtautuminen kirkolliseen työhön yhteiskunnan organisaatioissa, % vastaajista. Gallup Ecclesiastica 2015, N=4275.

Kuvio 6.2. Suomalaisten suhtautuminen koulujen uskonnolliseen ohjelmaan ja valtiollisiin juhla jumalanpalveluksiin, % vastaajista. Gallup Ecclesiastica 2015, N=4275.

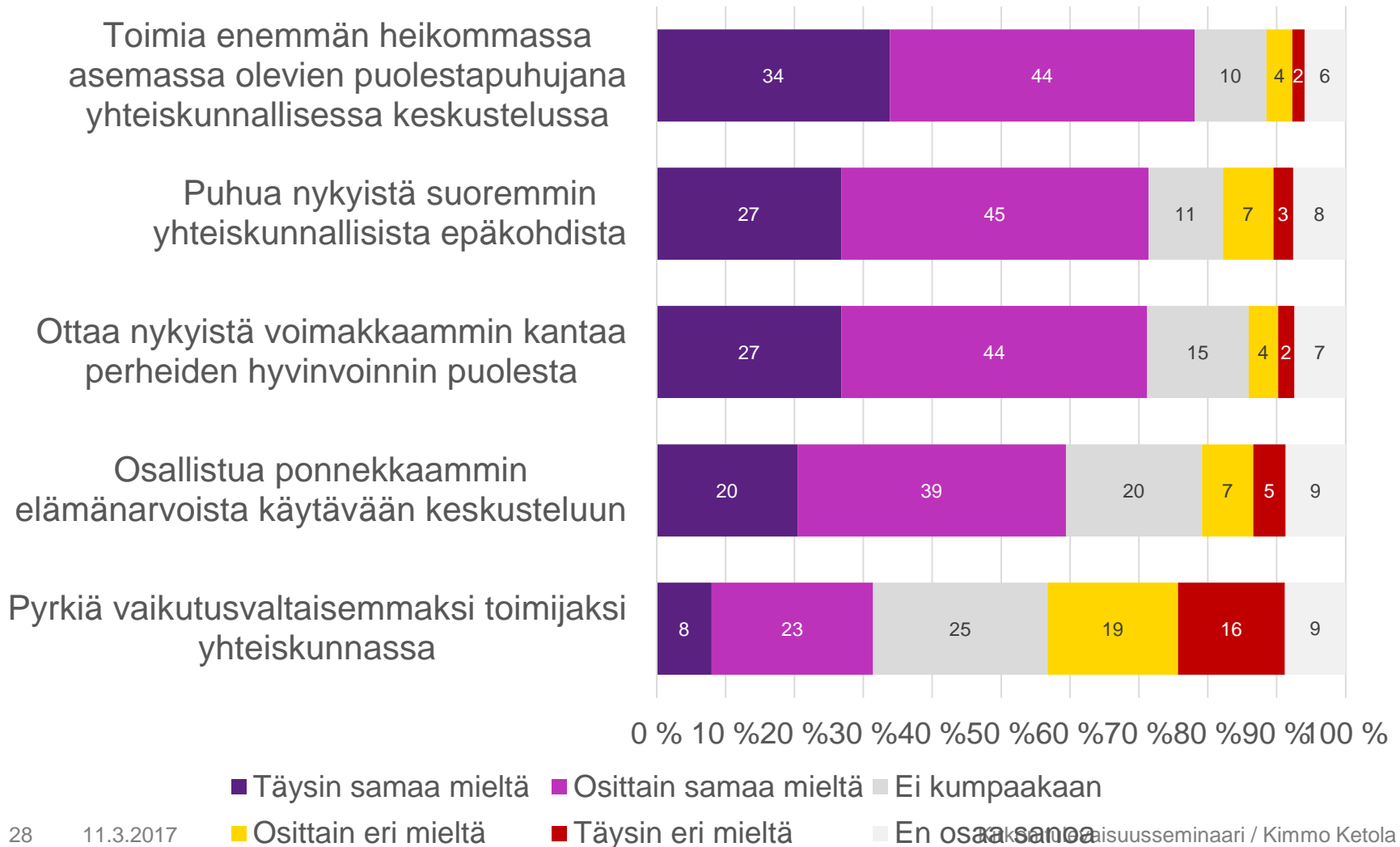
6. Julkiseen keskusteluun osallistutaan aktiivisesti

- Kirkko on saanut alkunsa hyvän sanoman välittämisen tehtävästä; kirkko on olemukseltaan viestijä
- Kirkon puuttuminen yhteiskunnallisiin asioihin kiistanalaisempaa julkisessa keskustelussa
- Suomalaisten suuri enemmistö kuitenkin odottaa sitä: yli kolme neljästä suomalaisesta on sitä mieltä, että kirkon tulisi puhua heikompiensa puolesta julkisessa keskustelussa

Kuvio 7.1. Suomalaisten toiveet kirkon puheenvuoroja kohtaan, % vastaajista. Gallup Ecclesiastica 2015, N=4275.

7. Vieraisiin uskontoihin suhtaudutaan maltillisesti ja vieraanvaraisesti

- Suomalaisista noin 60–80 prosenttia suhtautuu useimpien vieraiden uskontojen läsnäoloon ympäristössään myönteisesti tai neutraalisti
- Suomalaisista enemmistö, vähintään kolme viidestä, suhtautuu myös moskeijoihin myönteisesti tai neutraalisti
- Islamin ja erityisesti moskeijoiden vastustus nousee enemmän kansalliselta kuin uskonnolliselta pohjalta
- Luterilainen katsomus tukee myönteistä suhtautumista moskeijoihin

Lopuksi: Luterilaisuuden piilovaikutus

- Sosiaalisen vastuun kantaminen, työnteon arvostus, lainkuuliaisuus sekä kasvatukseen ja koulutukseen panostaminen ovat perustavalla tavalla yhteydessä luterilaiseen elämänkatsomukseen.
- Nämä ovat piirteitä, joista suomalaiset myös maailmalla tunnetaan:
  - Maailman vakain valtio (Fragile State Index, 2016)
  - Maailman turvallisin maa (Maailman talousfoorumi, 2015)
  - Paras hallinto (Legatum Institute, 2016)
  - Paras peruskoulutus (Maailman talousfoorumi, 2016-17)
  - Neljänneksi alhaisin köyhyysaste OECD maista (OECD, 2016)

Kiitos!